

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук з державного управління, професора, професора кафедри історії та політичної теорії Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» БАШТАННИК ОКСАНИ ВІТАЛІЇВНИ на дисертаційну роботу Максака Володимира Івановича «Державна політика демократизації українського суспільства», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність теми дисертації, зв'язок з науковими програмами, темами

Актуальність теми дисертаційної роботи Максака Володимира Івановича «Державна політика демократизації українського суспільства» визначається нагальними потребами трансформації системи державного управління в умовах демократичного транзиту, зміцнення демократичних інститутів та формування нової моделі відносин між державою і суспільством. В умовах тривалої збройної агресії, деінституалізаційних ризиків та зростаючих вимог суспільства до відкритості й підзвітності влади державна політика демократизації набуває стратегічного значення як чинник забезпечення демократичної стійкості та легітимності публічного управління.

Актуальність дослідження посилюється також потребою розробки новітніх механізмів реалізації державної політики демократизації в умовах воєнного та повоєнного періоду, що вимагає нових підходів до організації демократичної взаємодії, впровадження сучасних інструментів оцінювання ефективності демократичного врядування та формування адаптивної політики демократизації. З огляду на зазначене, обрана тема дисертаційного дослідження є своєчасною, науково обгрунтованою та має важливе теоретичне і практичне значення для розвитку науки публічного управління та вдосконалення управлінської практики.

Дисертаційну роботу виконано у межах реалізації науково-дослідних робіт у сфері публічного управління та адміністрування, спрямованих на дослідження трансформаційних процесів, розвитку інституційної спроможності та вдосконалення механізмів реалізації державної політики демократизації в умовах сучасних викликів. Зокрема, дослідження пов'язане з науково-дослідною діяльністю Національного університету «Чернігівська політехніка» та виконане в межах науково-дослідних тем: «Європейський досвід інноваційного розвитку системи публічного управління для забезпечення суспільної стабільності України» (державний реєстраційний номер 0120U104277), «Механізми державного управління регіональним розвитком в умовах переформатування владних відносин» (державний реєстраційний номер 0120U105292), «Публічне управління та

децентралізація влади» (державний реєстраційний номер 0120U101815). У межах зазначених науково-дослідних робіт автором досліджено проблемні питання розвитку системи публічного управління в умовах трансформаційних змін, зокрема обґрунтовано роль демократичного врядування як ключового чинника підвищення ефективності управлінських процесів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність

Автором ґрунтовно опрацьовано та застосовано сучасні наукові підходи у сфері публічного управління, що стало основою формування індивідуальної траєкторії дослідження та сприяло комплексному аналізу демократичної трансформації як складової державної політики. Теоретичним та інформаційним базисом дисертаційної роботи стали нормативно-правові акти, аналітичні матеріали, міжнародні індекси демократичного розвитку, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, а також результати власних досліджень автора.

Мета дисертаційної роботи, а саме – науково-методологічне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо формування нової якості державної політики демократизації українського суспільства з урахуванням сучасних викликів і потреб трансформаційного розвитку – була досягнута шляхом розв’язання комплексу взаємопов’язаних завдань. Зокрема, систематизовано наукові підходи до розуміння демократизації як суспільного і управлінського процесу, уточнено понятійно-категоріальний апарат державної політики демократизації, здійснено аналіз сучасного стану демократичних перетворень в Україні, визначено ключові бар’єри реалізації державної політики демократизації та розроблено інтегровану модель реалізації цієї політики.

У першому розділі дисертаційної роботи «Теоретичні та методологічні основи державної політики демократизації суспільства» здійснено ґрунтовний аналіз наукових підходів до розуміння сутності демократизації як складного суспільно-політичного процесу та як важливого напрямку державної політики в умовах сучасних трансформацій. Автором систематизовано провідні теоретичні підходи до трактування демократії, демократизації, демократичного врядування та державної політики, що дозволило уточнити зміст основних понять з урахуванням актуальних викликів публічного управління. Значну увагу приділено формуванню понятійно-категоріального апарату дослідження, зокрема розмежуванню понять «демократія», «демократизація», «державна політика демократизації», «демократичне врядування», «демократичні зміни» та «демократична стійкість».

У розділі обґрунтовано, що демократизацію доцільно розглядати не лише як досягнення певного інституційного стану або формального набору демократичних процедур, а передусім як безперервний, динамічний і

багаторівневий процес, спрямований на вкорінення демократичних цінностей, розвиток інститутів участі, підзвітності, відкритості та відповідальності влади. Автор доводить, що демократизація у сфері публічного управління має розглядатися як функціональна умова стійкого врядування, оскільки саме через демократичні процедури забезпечується легітимність управлінських рішень, формується довіра громадян до інституцій та створюються передумови для активної участі суспільства у виробленні й реалізації державної політики. Окремий акцент зроблено на тому, що принципи відкритості, підзвітності, партиципації, верховенства права та інституційної відповідальності є не лише нормативними засадами демократії, а й практичними механізмами підвищення ефективності публічного управління.

У другому розділі «Особливості реалізації державної політики демократизації в Україні» здійснено комплексний аналіз сучасного стану демократичних перетворень в Україні з урахуванням історичних передумов, інституційних змін, безпекових викликів, впливу війни, європейської інтеграції та розвитку громадянського суспільства. Автором проаналізовано ефективність реалізації демократичної політики із використанням міжнародних індикаторів демократичного розвитку, що дало змогу виявити як позитивні тенденції, так і системні проблеми, які стримують демократичний поступ держави. До позитивних тенденцій віднесено зростання ролі громадянського суспільства, розвиток децентралізації, поступове впровадження цифрових інструментів участі, посилення орієнтації на європейські стандарти врядування та формування запиту на прозорість і відповідальність влади.

Водночас у розділі детально досліджено бар'єри реалізації державної політики демократизації, серед яких виокремлено політичну поляризацію, недостатню міжвідомчу координацію, фрагментарність управлінських рішень, низький рівень громадянської культури, нестачу довіри до публічних інституцій, інформаційні загрози, цифрову нерівність та ризики формального впровадження демократичних процедур без їх належного змістового наповнення. Особливої уваги надано проблемі співвідношення безпекових потреб держави та необхідності збереження демократичних стандартів в умовах воєнного стану й майбутнього повоєнного відновлення.

У третьому розділі «Перспективи розвитку демократії в Україні: стратегічні підходи та інструменти реалізації» автором обґрунтовано комплекс практичних заходів, спрямованих на вдосконалення моделі реалізації державної політики демократизації в Україні. Основним результатом розділу є розроблення цілісної інтегрованої моделі реалізації державної політики демократизації, яка охоплює шість взаємопов'язаних функціональних блоків: нормативно-правове оновлення, інституційну координацію, управлінські інструменти, інформаційну взаємодію, кадрове забезпечення та локалізацію політики. Така модель дозволяє подолати

фрагментарність управлінських дій, забезпечити узгодженість між стратегічними цілями та практичними інструментами реалізації політики, а також підвищити адаптивність демократичного врядування до умов невизначеності, воєнних загроз і повоєнного відновлення.

Важливим елементом третього розділу є обґрунтування інноваційно-аналітичного механізму реалізації політики демократизації, який поєднує цифрові інструменти, індикаторне оцінювання, моніторинг ефективності, аналіз зворотного зв'язку та управління демократизаційними ризиками. Автором визначено стратегічні орієнтири вдосконалення демократичного врядування, серед яких особливе значення мають посилення громадянської участі, розвиток електронної демократії, підвищення прозорості управлінських процесів, удосконалення кадрового потенціалу публічного управління, зміцнення інституційної координації та забезпечення демократичної стійкості на національному й місцевому рівнях. Окремо підкреслено, що в умовах воєнного та повоєнного періоду демократизація має розглядатися не як другорядний напрям реформування, а як стратегічна умова збереження легітимності державної влади, суспільної єдності, міжнародної підтримки та сталого розвитку України.

Наведений аналіз підтверджує, що наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи мають належний рівень обґрунтованості. Сформульовані висновки відповідають поставленим завданням і знаходять своє відображення в оприлюдненому тексті анотації.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях

Достовірність наукових результатів, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи забезпечується належним теоретико-методологічним підґрунтям, логічною структурою дослідження та використанням комплексу взаємодоповнювальних методів наукового пізнання. У роботі застосовано системний, міждисциплінарний, порівняльно-аналітичний, структурно-функціональний, індикаторний та узагальнюючий підходи, що дало змогу всебічно дослідити державну політику демократизації українського суспільства як складний і багаторівневий управлінський процес.

Застосований методичний інструментарій дозволив автору не лише розкрити теоретичні засади демократизації та уточнити відповідний понятійно-категоріальний апарат, а й проаналізувати сучасний стан реалізації державної політики демократизації в Україні, виявити ключові бар'єри її практичного впровадження, оцінити вплив воєнних, інституційних, соціальних та інформаційних викликів на демократичні процеси, а також запропонувати напрями вдосконалення відповідної політики, що свідчить про належний рівень обґрунтованості отриманих результатів і їхню відповідність меті та завданням дисертаційного дослідження.

Наукова новизна дисертаційної роботи Максака В. І. сформульована послідовно, аргументовано та узгоджується із загальною логікою дослідження. Одержані результати мають внутрішню цілісність, оскільки теоретичні положення, аналітичні висновки та практичні рекомендації взаємопов'язані між собою й спрямовані на розв'язання актуального наукового завдання — обґрунтування теоретико-методологічних засад та розроблення практичних підходів до формування нової якості державної політики демократизації українського суспільства в умовах сучасних трансформацій, воєнних викликів і повоєнного відновлення.

До найбільш вагомих елементів наукової новизни дисертаційної роботи слід віднести запропоновану автором цілісну інтегровану модель реалізації державної політики демократизації, яка поєднує нормативно-правовий, інституційний, управлінський, інформаційний, кадровий та локальний компоненти. Такий підхід дає можливість подолати фрагментарність управлінських дій, забезпечити більшу узгодженість між суб'єктами реалізації політики та підвищити адаптивність демократичного врядування до сучасних ризиків і суспільних запитів.

У методологічному аспекті наукову цінність становить розроблення авторської системи оцінювання реалізації політики демократизації, зокрема коефіцієнта реалізаційної спроможності демократизації. Запропонований показник дозволяє здійснювати інтегральну оцінку стану реалізації демократизаційної політики, виявляти слабкі місця в системі публічного управління, порівнювати ефективність реалізації політики за різними напрямками та формувати більш обґрунтовані управлінські рішення.

У науково-практичному вимірі заслуговують на увагу обґрунтовані автором напрями вдосконалення демократичного врядування, зокрема посилення громадянської участі, розвиток електронної демократії, удосконалення механізмів зворотного зв'язку, підвищення прозорості діяльності органів влади, зміцнення інституційної координації та формування підходів до управління демократизаційними ризиками. Запропоновані рекомендації мають прикладне значення, оскільки орієнтовані на підвищення стійкості демократичної системи, посилення довіри до публічних інституцій та забезпечення ефективної взаємодії держави, громадянського суспільства й міжнародних партнерів.

Повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи підтверджується наявністю публікацій за темою дослідження. Основні наукові положення, висновки та рекомендації опубліковано у 9 наукових працях, з них 3 статті — у наукових фахових виданнях України, 1 стаття — у виданні, індексованому міжнародною наукометричною базою Scopus, та 5 публікацій — у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження

Викладені у дисертації наукові положення доведено до рівня практичних рекомендацій і науково-методичних підходів; головні висновки та пропозиції, отримані в результаті дослідження, можуть бути використані в управлінській діяльності органів місцевого самоврядування та державної влади.

Основні положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження були використані у практичній діяльності органів місцевого самоврядування. Зокрема, окремі науково-практичні рекомендації щодо системи індикаторного оцінювання реалізації політики демократизації, включаючи коефіцієнт реалізаційної спроможності демократизації, були застосовані Тупичівською сільською радою при розробці «Стратегії розвитку Тупичівської сільської територіальної громади на 2025–2027 роки з перспективою до 2034 року». Зазначені підходи використано для аналізу сильних і слабких сторін розвитку громади, визначення стратегічних механізмів її розвитку в умовах війни та післявоєнного відновлення, а також для врахування сучасних викликів демократизації, зокрема економічної дестабілізації, інформаційної агресії та гібридних загроз при формуванні сценаріїв розвитку громади й політики міжнародної співпраці (довідка про впровадження від 01.12.2025 р. № 02-19/1340.1).

Крім того, результати дисертації були використані Броварською районною радою у процесі підготовки цільових програм, зокрема при розробці Програми висвітлення діяльності Броварської районної державної адміністрації та Броварської районної ради у засобах масової інформації та інформування населення Броварщини на 2026–2027 роки. У цьому контексті практичного застосування набули положення щодо механізмів інформаційної взаємодії, інформаційно-комунікативних інструментів, принципів прозорості й підзвітності, а також підходи до врахування комунікаційних ризиків у процесі реалізації політики демократизації, зокрема дезінформації, маніпуляцій та цифрової нерівності (довідка про впровадження від 06.02.2026 р. № 1).

Окремі положення дисертаційної роботи впроваджено у навчальний процес Національного університету «Чернігівська політехніка» при викладанні дисциплін: «Децентралізація влади в Україні», «Громадянське суспільство та сучасна демократія», «Публічна політика та публічна дипломатія», «Теорія та практика функціонування публічного управління та адміністрування» в межах освітньо-професійної програми «Публічне управління та адміністрування» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань 281 «Публічне управління та адміністрування» та «Міжнародні комунікації та дипломатія» в межах освітньо-професійної програми «Публічне управління та адміністрування» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та

адміністрування» галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування (довідка про впровадження від 23.02.2026 р. № 202/08-367).

Дотримання принципів академічної доброчесності

За підсумками перевірки поданих матеріалів жодних ознак порушень норм академічної доброчесності не виявлено. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є достатнім.

Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації

Перевірка відповідності змісту анотації та основних положень тексту дисертаційної роботи Максака В.І. підтвердила їхню повну узгодженість у частині формулювання мети, об'єкту, предмету, завдань, елементів наукової новизни, висновків до розділів та загальних висновків. Зміст анотації коректно відображає методологію дослідження, логіку аргументації та ключові ідеї дисертаційної роботи.

В анотації відсутня будь-яка інформація, яка б не знаходила підтвердження в тексті дисертаційної роботи. Дисертація та оприлюднена анотація оформлені відповідно до Вимог до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 03.02.2017 за № 155/30023 (зі змінами).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Оцінюючи в цілому позитивно рівень розробки теоретичних і методичних положень, практичних рекомендацій, обґрунтованість наукових висновків і пропозицій, необхідно вказати на такі зауваження та дискусійні положення дисертаційної роботи:

1. До безперечних наукових результатів дисертації слід віднести цілісну інтегровану модель реалізації державної політики демократизації (п. 3.2), яка охоплює шість функціональних блоків та інноваційно-аналітичний механізм. Водночас, на нашу думку, запропонована модель потребує більшої деталізації у частині визначення функціонального наповнення кожного блоку моделі, інструментів реалізації та механізмів імплементації у практику діяльності органів публічного управління різних рівнів.

2. У першому розділі дисертації (пп. 1.1-1.2) автором здійснено ґрунтовний аналіз теоретичних підходів до визначення державної політики демократизації та інституціональних засад демократичного врядування, однак недостатньо уваги приділено критичному аналізу управлінських ризиків, пов'язаних із цифровою трансформацією впровадження демократичних механізмів, зокрема цифрової нерівності, інституційної інерційності та обмеженості ресурсів, що можуть суттєво впливати на ефективність реалізації запропонованих підходів.

3. У другому розділі дисертаційної роботи автором детально досліджено бар'єри реалізації державної політики демократизації (пп. 2.1–2.3). Разом з тим, виникає питання щодо критеріїв визначення

пріоритетності окреслених проблем і напрямів їх вирішення. Зокрема, не повною мірою розкрито, за якими саме показниками або підходами здійснюється їх ранжування та як це впливає на формування управлінських рішень і визначення стратегічних пріоритетів.

4. У другому розділі значну увагу приділено аналізу міжнародного досвіду демократизації, що, безумовно, є позитивним аспектом дослідження. Водночас доцільним було б доповнити роботу розробкою методичних підходів до оцінювання можливостей адаптації зарубіжних практик демократизації до умов України, з урахуванням інституційних, економічних та соціальних особливостей, а також окреслити можливі сценарії їх імплементації.

5. У третьому розділі дисертації (пп. 3.2–3.3) автором запропоновано напрями вдосконалення моделі реалізації державної політики демократизації та відповідні практичні рекомендації, однак їх реалізація розглянута переважно на концептуальному рівні. Доцільним було б більш детально розкрити механізми впровадження запропонованих заходів, зокрема визначити етапність реалізації, відповідальних суб'єктів та очікувані результати, що підвищило б прикладну значущість дослідження.

Водночас висловлені зауваження та рекомендації мають переважно полемічний характер і не применшують загалом високого теоретико-методологічного рівня представленої дисертаційної роботи.

Загальний висновок та оцінка дисертації

Дисертаційна робота Максака Володимира Івановича на тему: «Державна політика демократизації українського суспільства» являє собою цілісне, самостійно виконане наукове дослідження.

Своєчасність обраної теми, переконлива обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, достовірність і новизна здобутих результатів, а також повнота їх відображення в опублікованих працях засвідчують зрілу наукову самостійність дисертанта і високий рівень виконаного дослідження.

Одержані результати забезпечують розв'язання актуального наукового завдання в галузі науки «Публічне управління та адміністрування», яке полягає в науково-методологічному обґрунтуванні та розробці практичних рекомендацій щодо формування нової якості державної політики демократизації українського суспільства з урахуванням сучасних викликів і потреб трансформаційного розвитку.

Дисертаційна робота Максака Володимира Івановича на тему: «Державна політика демократизації українського суспільства» відповідає спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283),

Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор Максак Володимир Іванович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

професор кафедри історії та політичної теорії
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»
д.держ.упр., професор

БАШТАННИК О.В.